

Sadık Hidayet'in "Lale" Hikâyesinin Tercümesi ve Edebiyat Sosyolojisi Açısından Kısa Değerlendirilmesi

Arif AYTEKİN*

Sadık Hidayet çağdaş İran edebiyatının 20. yüzyılda öne çıkmış seçkin yazarlarından biridir. Hikâyeleri birçok dile çevrilmiş ve geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmış önemli bir yazardır. Birçok konuda ve farklı alanda yazan Hidayet genelde ölüm, bunaltı, acı, arayış, aşk, cinsellik, eleştiri gibi temalar üzerine hikâyelerini kurgulamaktadır.

Sadık Hidayet, 17 Şubat 1903'te İran'ın Tahran şehrinde soylu bir olan İ'tizadulmulûk ailesinde dünyaya geldi. Ataları uzun yıllar İran yönetiminde söz sahibi olan hanlara yakın, bürokraside görev almışlardı. Hidayet ilk ve orta öğrenimini doğduğu şehir olan Tahran'da tamamladı. Daha sonra Fransızların Sen Lui Lisesine kaydını yaptıran Hidayet, burada Fransızca ile ilk temasını kurdu. Fransa ve Fransızca ile kurulan bu ilişki Hidayet'in ölümüne kadar sürdü. Hali hazırda mezarı da Paris'tedir. 1951 yılında 48 yaşında iken daha önce birçok kez denediği intihar girişiminde bu sefer başarılı olup dünyaya gözlerini kapattı.

Sadık Hidayet'in yazma isteği ta lisede kendini belli etmiştir. Aynı zamanda lisede ilk yazdığı konular ile ölümüne yakın daha doğru bir ifade ile intiharına yakın zamanda yazdıkları aynı konu üzerinedir. İlmiye Okulu'nda 1914'te "Nidâ-yi emvât" (Ölümlerin Sesi) adlı duvar gazetesini çıkararak yazarlığa ilk adımını atmıştı. "Ölüm" (Merg) üzerine çok genç yaşta yazmaya başladı. Bunalım, ölüm gibi kavramlar neredeyse her hikâyesinde bir şekilde temel karakterler üzerinden okuyucuya ulaştırılır. Ölümün korkunç sesi varsa öyle bir ses Hidayet'in kulağında veya hikâyelerinde hep çınlamaktadır. Hidayet'in başarısı; sahici, samimi bir yazar olarak zaten kendisinin duyduğu bu sesi okuyucuya da aynı şekilde hissettirmesine dayanmaktadır.

Lise eğitiminden sonra Hidayet eğitim için Belçika üzerinden Avrupa'ya gider. Mühendislik ya da diğer mesleklere ilgisi kalmayınca veya edebiyata olan ilgisi diğer ilgilerine galip gelince, kısa bir süre sonra Paris'te bulur kendini. İlk ciddi hikâyelerini burada yazar. Bütün hayatı boyunca hep

* Dr. Öğr. Üyesi. Akdeniz Üniversitesi Manavgat MYO, plihol@gmail.com

ikilemde kalan Hidayet daha sonra tekrar İran'a geri döner. Bir müddet farklı mesleklerde çalışsa da edebiyata olan ilgisi onu tekrar yazmaya yöneltir. Çok sayıda kitap, hikâye yazan Hidayet'in dünyada tanınmasına sebep önde gelen eserleri; "Kör Baykuş: Bûf-i Kûr", "Üç Damla Kan: Se Katre Hûn" ve Diri Gömülen (Zinde be Gûr) kitaplarıdır. Her üçü de sürrealizm edebi akımı çizgisinde kabul edilen bu eserler Hidayet'in gerçek ile gerçeküstü, hayat ile ölüm arasında gidip gelmelerinin ve ölüm duygusunun en fazla hissedilip yazıldığı metinleri olarak kabul edilmektedir.

Hidayet'in anlam arayışı temelde Farsça ve Fransızca üzerinden olmuştur. Öte yandan doğu ve batı arasında arâfta kalma hali hayatı boyunca devam etmiştir. Bu iki dil ve medeniyete ek olarak Hidayet'in İngilizce ve Sanskritçe üzerinden anlam arayışını genişlettiği de bilinmektedir. Dilleri sadece metinlerden değil aynı zamanda bahse konu dillerin konuşulduğu dünyayı, toplumları gezip görerek, onlarla birlikte yaşayıp gözlemleyerek öğrenmiştir. Bunun da ona çok derin bir gözlem ve tasvir imkânı kazandırdığı düşünülmektedir.

Sadık Hidayet bir bakıma, 1930'larda Rusya'da M. Gorki gibi yazarlar la başlatılan "toplumcu gerçekçilik" yaklaşımının edebi özelliklerini yansıtmaktadır. Toplumcu gerçekçilik kuramı sanatçının aynayı toplumun gerçek yaşantısına tutması gerektiği ilkesini temel almaktadır (Moran, 1994, s. 47). Bu yönüyle Sadık Hidayet'in eserlerinin büyük bir bölümünün bu ilkeye uygun olarak hazırlandığına bakarak onu Realist olarak görmek mümkündür. Nitekim Sadık Hidayet üzerine ciddi bir çalışma yapan Erdebili, onu İran edebiyatında realist hikâyeciliğinin kurucusu olarak görmektedir (Erdebili, 1993, s. 13) Fakat Hidayet'in başka eserleri bu akımla açıklanamayacak kadar çeşitli ve kurgusaldır.

Hidayet'in birçok hikâyesi de sade bir birey hayatının psikolojik hallerinin tahlili şeklindedir. Bu çalışmaya konu olan "Lale" hikâyesi de sade bir hikâye olarak nitelenebilir. Meşhur "Üç Damla Kan: Se Katre Hûn" kitabının altıncı hikâyesi olarak kitapta yer almaktadır (Hidayet, 1383 H., s. 91). Memleketimden insan manzaraları şeklinde birçok gözlem ve tasvirle bezenen hikâye, hayata küsmüş yaşlı bir insanın belli belirsiz aşkı üzerine kurgulanmıştır. Hikâye'nin ilk paragrafında doğal bir dünya manzarası ve kuş uçmaz kervan geçmez fakir bir köy tasviri ile insanın dünyadaki yerini hatırlatmaktadır. Hidayet, uzak bir çağrışımla insanı boşlukta kavisler çizerek yere düşen "yarı ölmüş bir yaprağa" benzetmektedir.

Sabahın erken saatinde bulutlar hızla yer değiştiriyor ve gizemli soğuk bir rüzgâr esiyordu. Ağaçların altında kuru yapraklar birikmişti ve yarı canlı olan yapraklar zaman zaman havada kavisler çizerek yere

düşüyordu. Bir grup karga gürültü ve karmaşayla belirsiz bir maksada doğru gidiyordu. Uzaktan üst üste dizilmiş kibrit kutuları gibi köy evleri, kapısız ve siyah pencerelerle düzensiz geçici mevsimlik evler gibi görünüyordu. (Hidayet, Üç Damla Kan, 1383 H., s. 93)

Hikâyenin temel karakteri olan Hodâdât görelî yaşlı olmasına rağmen iri yapılı, gücü kuvveti yerinde ve bilinmeyen bir sebeple hayata küsmüş, kendi başına, münzevi bir hayat yaşamaktadır. Hatta sonradan Kasaba halkı onu şehirde, diğer insanlara benzer kaygılarla alışveriş yapıp, insanlara karıştığını gördüğünde olağanüstü şaşırılmaktadır. Buna rağmen ovaya, uzak boşluğa bakarak bir beklenti içinde olduğunu hissettirmektedir. Eksik kalmış, tamamlanmamış, belki de hayat ona bir fırsat daha sunacak gibi bir beklenti bu.

Günün birinde dışarda kalmış, tir tir titreyen nereden geldiği belli olmayan bir çingene kızı kendi iradesi ile Hodâdât'ın kapısına geldiğinde onun için karmakarışık duygularla yeni bir macera başlamaktadır. Bütün çabalarına rağmen hakkında hiçbir bilgi toplayamadığı bu kızcağıza önce bir baba şefkatiyle evinde bakmaya başlar. On iki yaşında yanına alıp büyüttüğü kız dört yıl sonra on altı yaşına geldiğinde zaten karışık olan duyguları, düşünceleri daha da karışmaktadır. İlerlemiş yaşına rağmen içinde tomurcuklanan aşk duygusuna bir müddet akıl, etik veya psikoloji biliminin terminolojisi ile söylessek, süper egosuyla karşı çıksa da sonunda kabaran aşk duygusu içinde saklanamayacak kadar belirginleşir. Baba şefkati ile aşk duygusu arasında kıvranan Hodâdât, önceleri "Ben gamlı hazan, sense taze bahar, dinle de vazgeç..., Sen kendine kendin gibi taze bir bahar seç..., der gibi yapsa da sonra aşka bütün bedenini teslim alır. Sadık Hidayet'in birçok metninde karakterlere yaşattığı gerilim, ikilem, bunalım bu hikâyede de insanın duygularını, düşünce sınırlarını zorlamaktadır.

Yazar, Çoban Abbas karakteri ile en sıradan insanın yaşayabileceği kıskançlık duygusunu Hodâdât'a yaşatmaktadır. Bu kıskançlık duygusu, Hodâdât'da emek verip büyüttüğü kızı kendisinin alma hakkı olduğuna onu ikna etmede önemli bir rol oynamaktadır. Yaşlı Hodâdât kendi içindeki çatışmayı, savaşı bitirip kıza açılma aşamasına geldiğinde, Korku ve ümit arasında başka bir dilemma içine düşmektedir. Yaşlı Hodâdât ile genç, ter-ü taze Lale, iki zıt kutup arasında yeni bir çelişki ortaya çıkarmaktadır. Acaba kız onu kabul edecek mi? Korkusu Hodâdât'ı sarıp sarmalamaktadır. Hidayet, "kırmızı eşarp" sembolü üzerinden Hodâdât'ın kafasında oluşan aşk duygusunun şiddetini cinsellikle derinleştirmektedir. Eşarbin Lale'ye ne kadar yakışacağını, eşarbi uçlarını memelerinin altında bağlamasını düşünerek cinsellik öğelerini daha da açığa çıkarmaktadır. Hidayet, bu hikâyede olduğu gibi, başka birçok eserinde de Freud'un psikanalitik

çözümlemelerine konu olacak şekilde “cinsellik” kavramını ve çağrışımlarını işlemektedir.

Sadık Hidayet hikâyelerinde “mutlu son” hiçbir şekilde görülmez. “Lale” hikâyesi de diğer hikâyeleri gibi hüznle bitmektedir. Hodâdât uzun yıllar kafasındaki çelişkileri geride bırakarak, kararını verip tam mutlu olacağı günleri beklerken ona canlılık veren, onu hayata bağlayan aşkı bulmuşken birden yapa yalnız, kendi başına bırakılmaktadır. Âşık olduğu kız ortadan kaybolmakta. Bulduğunda da kendisine varamayacağını acı acı öğrenmektedir. Kızın peşinden onu aramaya çıktığında büyük ve canlı adımlarla tasvir edilen Hodâdât, “kırmızı elmayı” ısıtır yanındaki gence gülücükler dağıtan mutlu çingene kızı görünce, damarlarındaki kan çekilmiş gibi yansıtılmaktadır. Hikâyenin başında, ilk paragrafta tasvir edilen “yarı ölmüş yaprak” sanki Hodâdât’ın şimdiki halini tasvir için yapılmış izlenimi vermektedir. Geldiği yoldan düşe kalka tekrar geri dönen Hodâdât, evine girip kapısını yüzüne kapatır. Daha sonra da kimse yüzünü görememektedir. Sadık Hidayet bu hikâyede de temel karakterini intiharın eşiğine getirip bırakmaktadır. Kör Baykuş kitabında kendisi için çizdiği tasvir bu Hikâyedeki temel karakter olan Hodâdât’ın halini açıkça özetlemektedir:

... Hani yaş odun kütüğü ocağın bir kenarında kalır da, diğer odunların ateşiyle kavrulup, kömürleşir. Ne yanmıştır, ne de yaş sayılır. Ötekilerinin dumanıyla, nefesiyle boğulmuştur.... (Hidayet, Kör Baykuş(Bûf-i Kür), 2014, s. 150)

Bu girizgâhtan sonra asıl hikâyeye geçebiliriz.

LALE

Sabahın erken saatinde bulutlar hızla yer değiştiriyor ve gizemli soğuk bir rüzgâr esiyordu. Ağaçların altında kuru yapraklar birikmişti ve yarı canlı olan yapraklar zaman zaman havada kavisler çizerek yere düşüyordu. Bir grup karga gürültü ve karmaşayla belirsiz bir maksada doğru gidiyordu. Uzaktan üst üste dizilmiş kibrit kutuları gibi köy evleri, kapısız ve siyah pencerelerle düzensiz geçici mevsimlik evler gibi görünüyordu.

Gri bıyık ve sakallı, diri ve canlı olan Hodâdât¹ sert adımlar atıyor, damarlarında yeni, taze bir güç hissediyordu. Bakışları, ıslak caddeye ve dümdüz uzayan ovaya yöneliyordu. Rüzgâr hafiften tenini okşuyor, ağaçlar ona dans ediyor gibi geliyordu. Kargalar onun için mutluluk haberleri getiriyor, bütün doğa ona terütaze ve güler yüzlü görünüyordu. Koltuğunda dantel işlemeli bohçayı sımsıkı tutuyor, gözleri parlıyordu. Her adım

¹ Türkçe’de Tanrıverdi kelimesine karşılık gelebilen özel bir tür kişi ismi.

attığında, güçlü ayak bilekleri bol ve siyah şalvarının altından görünüyordu. Elbisesi mas mavi ve sarı keçe külahı vardı.

Hodâdât altmış yaşında, uzun boylu, parlayan gözleri ve düzgün, güçlü bir vücuda sahipti. Yaklaşık yirmi yıldır Damavend halkı onu görmemişti. Çünkü münzevi bir hayatı seçmişti. Hodâdât, Alâ Çeşmesi'nin² yukarısında Mazenderan Caddesinde kendisi için taş ve çamurdan bir kulübe yapmıştı. Yirmi yıldır dünya hayatını bırakıp tek başına orada yaşıyordu. Güçlü elleri ile toprağı kazıp ekiyordu. Tıpkı babasının, belki de atalarının yaptığı gibi. Ona miras olarak kalan toprakların yarısından fazlasını kıtlık yılında satın karşılığında almıştı. Şimdi de ona miras kalan toprağın öbür yarısı ile geçimini sağlamaktaydı.

Herkesi şaşkına çeviren şey ise son birkaç yıl içinde Hodâdât'ın şehirde ve çoğunlukla Demavend pazarında, kadın elbisesi, şeker, çay ve öteberi alırken; bazen de Abıgerm, Cabon ve Gilyard dağları etrafında, küçük bir Çingene kızı ile birlikte görülmüş olmasıydı.

Dört yıl önce soğuk bir gece - soğğun insan yüzünün çatladığı gibi çizdiği bir zamanda - Hodâdât, ışığı söndürüp yatağına girdiğinde garip bir ses işitmişti: insanoğluna mı yoksa başka bir canlıya mı ait olduğu belli olmayan kesik kesik seslerdi. Sesler - kulübe kapısını çalana dek - gittikçe yaklaşıyordu. Ne kurt ne de devden korkan Hodâdât kalkıp oturdu. Sirtından aşağı soğuk bir ter damlasının aktığını hissetti. Her ne kadar "Kimsin? Ne istiyorsun?" diye sorduysa da cevap gelmedi. Tekrar yatağına dönmek istediğinde kapı bir daha çaldı. Eliyle titreyerek ışığı yaktı. Çalı çırpı kesmek için duvarda asılı duran büyük bıçağı aldı. Kapıyı hızlıca açtığında şaşkına döndü. Kırmızı elbiseli, yanağında gözyaşları donmuş ve titreyen küçük bir çingene kızını gördü. Hodâdât bıçağı odanın bir köşesine attı. Küçük kız çocuğunun elini tutup içeri aldı. Nefesinin sıcaklığı ile onu ısıttı ve sonra kendi eski kıyafetleriyle kız için bir yatak hazırladı.

Ertesi sabah ona her ne soru sorduysa bir cevap alamadı. Kız sanki yemin etmiş gibi kendisi ile ilgili hiçbir şey söylemedi. Bu sebeple Hodâdât ona Lal dedi, sonra Lalu oldu, yavaş yavaş Lale ismine döndü. Garip olan, zaman Çingenelerin göç mevsimi değildi. Yoksa bu kız gaipten mi gelmişti. Kulübesinden dışarı çıktı. Kızın ayak izlerini takip etti. Fakat kızın ayak izleri ıslak yaprakların üzerinde kayboluyordu. Alâ Çeşmesinin değirmencisine sordu, o da olumsuz cevap verince, çocuğun sahibi bulununcaya kadar ona bakmaya karar verdi.

² Türkçede "Büyük Çeşme" özel ismine karşılık gelen bir çeşme ismidir.

Lale, on iki yaşında buğday tenli bir kız çocuğuydu. Sevimli yüzü ve alımlı gözleri vardı. Ellerin üzerinde ve alnın ortasında mavi dövme kazılmıştı. Lale'nin Hodâdât'ın kulübesinde kaldığı bu dört yılda, her ne kadar Hodâdât akrabalarını aradıysa da Çingenelerden hiç kimse onu tanımadı. Sonra da Hodâdât artık Lale'yi kaybetmek istemedi!. Onu kendi çocuğu gibi kabul etti. Sonra yavaş yavaş ona farklı bir ilgi duymaya başladı. Baba ve çocuk arasındaki gönül bağı değildi bu! Sanki kadın ile erkek arasında oluşan bir ilgiyle onu seviyordu.

Aşk şüphesi aklına düştüğü zaman, odanın ortasından bir perde çekerek uyuma yerlerini birbirlerinden ayırdı. En kötü olan da Lale, Hodâdât'a "Baba" diye hitap ediyordu. Ona her "Baba" diye hitap ettiğinde de Hodâdât'ın benzi soluyordu. Hodâdât bir gün evine geldiğinde iki tavuğun kulübesinin önünde gezindiğini gördü. Hodâdât her ne kadar, hırsızlık kötü, cehennem ateşinde yanarsın diye Lale'ye nasihat ettiyse de, yüzünde oluşan şeytani bir ifadeyle konuşmaktan kaçıyor, Hodâdât'ın nasihatlerini bir şekilde boşa çıkarıyordu.

Lale gezmeyi çok severdi. Eğer birkaç gün peş peşe yağmur yağsa mecburen kulübede kalması gerektiğinden sessiz sakin olur, çok kederlenirdi. Fakat havanın güzel olduğu günlerde Lale ya Hodâdât ile veya yalnız başına gezmeye çıkardı. Genellikle yalnız çıkardı gezmeye, bu yüzden Hodâdât onun hakkında endişelenirdi. Birkaç kez onu çoban Abbas ile birlikte görmesinden mi ne, onu kendine rakip olarak görüyordu.

Hatta bir gün Abbas'ın ahududuyu koparıp Lale'nin ağzına verdiğini bile görmüştü. Hemen o gece Lale'yi uyarıp, tanımadığı insanlarla konuşmaması gerektiğini tembihledi. Lale'nin kalbi kırıldığından gözleri dolmaya başladı. Abbas'ın anası iki kez oğluna Lale'yi istemek için geldi. Fakat her seferinde Hodâdât, Lale daha küçüktür diye bahaneler bulurdu. "Bu tembel Abbas" bana mirasçı olmak, elli yıldır biriktirdiğim varlıklarına sahip olmak mı istiyor? Diye kendi kendine bu tür bahaneler buluyordu. Bu durumda akrabalarım ne derler? Ekim bile yapamayan ve hiçbir şeyi olmayan bu beş kuruşluk adamı kendine varis mi seçti? Dahası, kendi evine aldığı, yemek verdiği, giyindirdiği, onun yüzünden eziyet gördüğü ve büyüttüğü bir kızdı. Onun açısından, yetiştirip büyüttüğü bir meyvenin olgunlaştığında başka yabancı birisi tarafından koparılması gibiydi. Acaba onun eli armut mu topluyordu? Lale'yi kendisi için alamaz mıydı? Neden olmasın? Fakat o, meselenin bu kadar kolay olmadığını hissediyordu. Kızın rızası da gerekirdi. Sonra kızın, kendisine baba diye hitap etmek gibi kötü bir alışkanlığı da vardı ki bu, onu çok daha fazla ümitsiz bırakıyordu. Geceleri genellikle kız uyuduğunda lambayı yukarı kaldırıyor, kızın yüzüne, kollarına, göğsüne ve memelerine uzun uzun bakıyordu. Sonra gece dışarı çıkıyor, deliler gibi dağda bayırda dolaşiyor çok geç vakitte eve geri

dönüyordu. Hayatı korku ve ümit arasında geçiyordu. Ve korku içindeki aşkı açığa çıkarmasına engel oluyordu. Eğer Lale derse ki: "Hayır sen ihtiyarsın." Artık onun için intihar etmekten başka yol kalmayacaktı.

Hodâdât'ın kulübesinin yakınında büyük yüksek bir taş vardı ki, Lale genellikle onun üzerinde oturur, kaslı çıplak ayaklarını onun üstüne koyup uzun uzun yorulmaksızın salları ve bazen de dertli bir sesle şarkı mırıldanırdı. Fakat yanına birinin yaklaştığını hissettiğinde hemen sesini keserdi. Hodâdât tesadüfen bu sesi duymuştu ve bir daha dinlemeye can atıyordu.

Bu sabah Hodâdât, Demavend Şehrine gitmek istediğinde, Lale işte o yüksek kayanın üstünde oturuyordu fakat diğer günlerden daha mutluydu. Olağan halinden farklı olarak Hodâdât ile gitmek istemedi. Hodâdât ona : "Senin için kırmızı bir eşarp alacağım" dedi.

Hodâdât için dünyalar değerinde mutlu ve çocuksu bir gülümseme Lale'nin yüzünde belirdi. Demavend'in küçük pazarına vardığında, ilkin kumaş satan bir dükkâna gidip yeşil ve sarı çiçekli kırmızı bir başörtüsü satın aldı. Sonra çay ve şeker aldı. Onları bir bohçaya sarıp büyük adımlarla kulübesine doğru yola koyuldu. Yaya yürümeye alışık olan Hodâdât'ın, şehir ile evi arası iki fersah olsa da, onun için bir sokak kadar bile sürmedi. Yaşlı başlı olmasına rağmen şimdi hayatına yeni bir anlam bulmuştu. Yolda kendi kendine düşünüyordu: Bu güzel eşarp Lale'ye ne çok yakışacak, omuzlarına atıp uçlarını memelerinin altında bağlayacaktır. Sonra mahcup bir duygu içine düştü, kendi kendine dedi ki: Benim onun güzelliğiyle övünmem gerek. Çünkü babasının yerindeyim ve onun için iyi bir koca bulmalıyım! Fakat Çaban Abbas'ın onu sevdiğini düşününce kan beynine sırıyordu.

Uzun büyük yoldan, dere kenarından, dağdan ve ovidan geçiyordu. Yolda hiç kimseyi görmüyor, hiç bir şey hissetmiyordu. Hatta yol yorgunluğu bile onu etkilemiyordu. Eskiden daha çok etrafa göz atıp baktığında ilkin gökyüzüne yöneliyor, acaba yağmur yağacak mı diye bakıp gözetliyordu. Sonra köylülerin arpa değerinden, buğday, fasulye, kayısı, elma, kiraz, şeftaliye kadar etrafa bakarak mahsullerini kontrol ediyordu. Amma şimdi Lale'den başka bir şey görünmüyordu ona. Topraktaki mahsulleri bu yıl hiç iyi değildi, hatta kendi masraflarını dahi çıkaramayacak kadar verimsizdi. Birikiminden harcıyordu fakat bunların hiç biri onun umurunda değildi. Bunlar onun gözünde Lale'nin bir tüyü bile etmezdi... Bu arada ağaçların kenarından geçip öbür tarafa gitti, onların uzunluğu karşısında kulübesi, birbirine yapışık kırık iki kibrit kutusu gibi görünüyordu. Bohçayı kendisine sıkıca sarıp adımlarını hızlandırdı. Çok iyi bildiği yoldan geçip diğer taraftan yukarıya çıktı. Dönüp kulübesinin önünde kapıya vardı. Fakat Lale orada yoktu. Ne yüksek taşın üstünde ne de

odasında bulamadı. Kapının eşiğine geldi, elini çenesine dayadı, yüksek sesle bağırdı: “Lale.. Lale..!” Kimseden cevap çıkmadı. Dışarı çıktı ve bütün sesiyle çığlık attı: “ Lale.. Lale.. Lale.. Lale..”. Sesinin yankısı ona “Lale.. Lale” diye geri geliyordu. Büyük bir dehşete kapılmıştı. Koşup taş tümseğin üzerine gitti, kulübesinin önünden etrafa bakıp taradı. Onun kırmızı elbisesine dair bir işaret görmedi. Geri dönüp odaya odaklandı, Lale'nin yattığı yerin perdesini araladı, ona bu yıl yeni aldığı elbiselerin orada olmadığını fark ketti. Delirmiş gibiydi. Buna, bu olaya bir anlam veremiyordu. Tekrar dışarı çıktı, Alâ Çeşmesinde uzun entarili, çizgili mavi sarıklı, üç köşeli siyah şal ve şalvarlı köyün dervişiyile karşılaştı. Bir ağacın altında piposunu içen Derviş öyle ürkütücü bir bakışla baktı ki Hodâdât ona bir şey sormaya cesaret edemedi. Biraz ileride, bebeğini koynuna bağlamış kırmızı çarşafı, siyah şalvarlı ve saçları örgülü bir kadın gördü. O da Hodâdât'a Lale ile ilgili bir işaret veremedi. Hodâdât eli mahkûm geri döndü.

Karanlık her tarafı kaplamıştı ama Lale gelmedi. Hodâdât'ın gördüğü ne korkunç bir rüyaydı! Hayır, zaten hiç uyumamıştı ki, bu bir kâbustu. En hafif bir sese bile, onun geldiği hayali ile kalkıyordu. On defadan fazla ayağa kalkıp perdeyi çekmiş, körü körüne Lale'nin soğuk yatağına elini gezindirmiş ve sonra bitkin bir halde yatağına geri düşmüştü. Acaba biri zorla mı onu götürmüş? Acaba kandırılmış mı yoksa kendisi mi gitmiş?

Ertesi sabah hava açık ve soğuktu. Hodâdât satın almış olduğu eşarbi alıp Lale'yi aramaya gitti. Yolda karşılaştığı bütün insanlar ona dev ya da ejderha gibi görünüyordu. Eteklerine kadar karlı olan mavi ve gri dağlar sanki onu korkutuyordu. Dere kenarındaki nane kokuları onu boğuyordu. Yol üzerinde iki köylü ile karşılaştı. Onlara korkarak sordu:

“Siz Lale'yi görmediniz mi?”

Onlara delirmiş gibi geldi, birbirlerine sordular:

“Kim”

“Bir çingene kız.”

Onlardan biri dedi:

“İki gün önce bir grup çingene gelmişti, Momec'de çadır kurmuşlar. Belki onları soruyorsun”

Hodâdât Momec caddesine yöneldi, bu defa seri adımlarla kayarak yol alıyordu. Birkaç caddeyi geri de bıraktığında uzakta birkaç siyah çadır görünmeye başladı. Yaklaştığında kuyunun kenarında uyuyan bir adamı gördü. Biraz daha uzakta çingene bir kadın bulgur ayıklıyordu. O kadın selam verip dedi:

"Fal bakarım. Şeytan tüyü var bende. Elek, bulgur, ceviz..."

Hodâdât delirmiş bir halde sordu:

"Lale, Lale'yu görmedin mi, nerede olduğunu bilmiyor musun?"

"Fala bakayım, sana söylerim"

"Söyle, ücretini veririm"

"- :Arzunu bildir ki sana söyleyeyim."

Hodâdât yorulmuştu, elini cebine koydu bir Geran³ çıkarıp çingene kadına verdi: Çingene elini tutup yüzüne baktı ve dedi: "Ali yar ve yardımcın olsun: ey adam senin gönlünde şimdi bir dert vardır. Çünkü dört yıldır kendisi için zahmet çektiğin bir şeyini kaybetmişsin. Ciğer paren değildir, amma ciğerparenden daha çok seviyorsun."

Hodâdât yaşlı gözlerle çingene kadına baktı: Kısık bir sesle dedi:

"Doğrudur. Doğrudur."

"Fakat kendini üzme, çünkü o kız senin yakınındadır. Yaşıyor ve sağlıklıdır. O da seni seviyor. Ama ne fayda! Kader kendi bildiğini okuyor."

"Nasıl, nasıl? Yalvarırım her neye inancın varsa onun aşkına söyle."

"Kendi kendini harap etme: O mutludur. Odanın kapısını açık bıraktın, şeytan içeri geçip kanına girdi."

"İsmi Abbas mı?"

"Hayır"

"Sen kimsin? Nerden haber aldın? Allah için doğruyu söyle, ne istersen sana vereyim."

Elini cebine sokup başka bir Geran çıkarıp Çingenenin eline koydu. Fakat o vakit çadırın perdesinin açıldığını ve Lale'nin oradan çıktığını gördü. Onun için satın aldığı yeni kırmızı elbisesi üzerindeydi. Elinde elbisesinin kenarı ile temizlediği kırmızı bir elma vardı, onu ısırıyordu. Sonra gülerek falcı kadına dönüp Hodâdât'ı işaret ederek dedi ki:

"Canım anam bu adam Hodâdât babadır." Şaşkınlığın şiddetiyle Hodâdât'ın ağzı açık kalmıştı. Bakışları peş peşe Lale ve annesine yöneliyordu. Fakat şimdiye kadar Lale'yi hiç bu kadar mutlu ve canlı görmemişti. Elini bohçanın içine sokup kırmızı eşarbyı aldı. Lale'nin önüne koyup dedi:

"Pazardan bunu senin için aldım."

Lale uzun uzun gülerek eşarbyı omuzlarına koydu. Uçlarını memelerinin altında bağladı. Sonra koşup çadırın önüne gitti. Genç bir

³ Kaçar Hanı Döneminde kullanılan bir tür para birimi.

adamın elinden tutup dışarı çıktı. Hodâdât'ı işaret ederek o gence bir şeyler söyledi. Sonra, daha önce söylediği işte o özel şarkıyı mırıldanmaya başladı. Çıplak güçlü kollarını o gencin boynuna sararak söğüt ağaçlarının altından geçerek uzaklaştı.

Hodâdât hüzn ve mutlulukla karışık duygular içinde ağlıyordu. Hodâdât geldiği o yoldan düşe kalka tekrar geri döndü. Kulübesine gitti, kapısını yüzüne kapattı ve ondan sonra kimse yüzünü görmedi.

KAYNAKÇA

Erdebili, M. E.-R. (1993). *Sâdık Hidâyet der Âyine-i Âsâre*. Tahran: Eyman.

Hidayet, S. (1383 H.). *Üç Damla Kan*. Tahran: Jama Daran.

Hidayet, S. (2014). *Kör Baykuş(Bûf-i Kûr)*. (M. Kanar, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.

Moran, B. (1994). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (Genişletilmiş 8. Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.